

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2020/1, Sayı:36, s. 38 -65
Journal of Süleyman Demirel University Institute of Social Sciences Year: 2020/1, Number:36, p. 38-65
Alınış /Receieved:02.09.2019 Kabul/Accepted: 03.12.2020 Online Yayın/ Online Published: 30.04.2020

KAYNAK GÖSTER: Güney, M.E., ÜSTÜNDAĞ, B. (2020). Kadın Dostu Kent Yaklaşımı Kapsamında Kentsel Açık Yeşil Alanların Değerlendirilmesi: Bornova Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (36), 38-65.

KADIN DOSTU KENT YAKLAŞIMI KAPSAMINDA KENTSEL AÇIK YEŞİL ALANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ: BORNOVA ÖRNEĞİ

Mercan EFE GÜNEY¹
Büşra ÜSTÜNDAĞ²

ÖZET

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadın, ev içi işlerin yanı sıra ailenin çocuk, yaşlı ve hastalarına bakarak nesilleri üretmekte, beslemekte ve eğitmektedir. Kadın ücretli bir işte çalışıyorsa da ataerkil yapıdan kaynaklı bu görevlerini yerine getirmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri gereği kentsel yaşamda dezavantajlı durumda olan kadın için kentteki tüm unsurların kadını gözeterek planlanması gerekmektedir. Kadın dostu kent projesi kadınların kentsel yaşamlarındaki zorlukları gidermek için bir çözüm durumundadır. Uygulama, kadının kentin her alanında emniyet ve güvenlik endişesi taşımadan bir kadın olmaktan kaynaklı tüm özellik ve unsurlarıyla (vatandaş, seçmen, çalışan, anne, yaşlı, engelli vb) bulunabilmesini sağlamaktadır. Bu metin, kadın dostu kent yaklaşımı kapsamında kentsel açık yeşil alanlara ilişkin tasarım kriterleri belirlemiştir. Bu amaçla bir kadın dostu kent olan İzmir'in Bornova ilçesinde çalışma alanı olarak belirlenen sınırdaki bulunan mevcut kentsel açık yeşil alanlar ile ilgili analizler, değerlendirmeler ve çıkarımlar yapılmış ve sonuçta kadın dostu kent kapsamında belirlenen açık yeşil alan kriterleri doğrultusunda tasarım önerileri getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın Dostu Kent, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kamusal Mekân, Kentsel Açık Yeşil Alan

¹ Doç. Dr. Mercan Efe Güney, DEÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, mercan.efe@deu.edu.tr, orcid 0000-0001-8498-4796

² Şehir Plancısı Büşra Üstündağ, DEÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, busraustundag9@gmail.com, orcid 0000-0002-5166-8487

EVALUATION OF URBAN OPEN GREEN AREAS WITHIN THE SCOPE OF WOMEN FRIENDLY CITY: CASE STUDY OF BORNOVA

ABSTRACT

Due to gender inequality, women produce, nurture and educate generations by looking at the family's children, elderly and patients, as well as domestic work. Although the woman works in a paid job, she fulfills these duties arising from the patriarchal structure. Therefore, for the woman who is disadvantaged in urban life due to her gender roles, all the elements in the city should be planned by considering the woman. The women-friendly city project is a solution to overcome women's difficulties in urban life. The application ensures that women would not be deprived of urban facilities. In other words, they can be present in all areas of the city and they can participate in all the events within the city as citizens, voters, employees, mothers, the elderly, disabled people, etc. This paper evaluates the main factors affecting the use of urban open green spaces from the perspective of women-friendly city project and identifies certain criteria for urban open green spaces in which women's needs and demands are taken into full consideration. In determining these criteria, analyses, evaluations and inferences have been made regarding the existing urban light green areas in Bornova district in İzmir which is a woman friendly city. As a result, design suggestions were made in accordance with the light green space criteria determined within the scope of women friendly city.

Keywords: *Women-Friendly City, Gender Equality, Public Space, Urban Open Green Space*

1. GİRİŞ

Pek çok bilim dalı gibi coğrafyanın 1960'ların sonundan itibaren toplumsal adalet anlayışına yönelmesiyle (Shakooee, 2007) şehir planlama da gecikmesiz bu anlayışı kazanmış ve analiz etmeye başlamıştır. Sonuçta, modern coğrafyada cinsiyet eşitsizliğinin yok edilmesi ve araştırılması, yaşama ve mekâna farklı bakış açılarında bir tartışma konusu haline gelmiştir (Blunt & Wills, 2013). Çünkü toplumsal cinsiyet eşitliği sosyal yönden kadına ve erkeğe verilen rolleri ve sorumlulukları içermektedir ve bütün sosyal sistemleri etkilemektedir (Kaypak, 2014). Bu kapsamda adalet ve kent hakkı düşünüldüğünde, planlamanın nasıl bir kent oluşturduğu, kadının bu kentle kurduğu ilişki

ve oluşturulması gereken kentin içeriği önemli bir araştırma haline gelmektedir.

Kent hem kendisi bir kamusal alandır hem de sınırları içinde tanımlanmış kamusal alanları içermektedir. Kamusal alan farklılıkları/heterojenliği garanti altına alınmalıdır (Mitchell, 2003). Kamusal alan, herkes tarafından görülebilir ve duyulabilir ve özel olarak bize ait olandan ayrı, hepimiz için olan bir dünyadır (Arendt, 1994 aktaran Gürallar, 2009). Bu tanımdaki ‘görülebilirlik ve duyulabilirlik’ mahremiyeti ortadan kaldırarak kamusal alana “alenilik” ve “açık olma” özelliğini kattığından kamusal alan tüm aktörlere açık ve gelişme içindeki toplumsal bir yapıdır (Dacheux, 2012). Dolayısıyla kentler, içinde barındırdığı farklı beklentilere sahip kullanıcılarının ihtiyaçlarına ve taleplerine karşılık verebilmeli ve deneyimlenebilir olmalıdır (Sadri, 2010).

Kent herkesindir ve herkesin kenti eşit ve adil kullanma hakkı vardır (Lefebvre, 1991). Ancak kadınlar ve erkekler ortak yaşam alanlarını aynı biçimde kullanmaz. Yaşam çevresinin sunduğu ekonomik, sosyal ve mekânsal imkânlardan yararlanma şansları, ihtiyaçları ya da sorunları aynı değildir. Bu nedenle ortak yaşam alanlarına yönelik politika(sızlık)lar kadınlarla erkekleri farklı biçimlerde etkiler. Şehirlerde sunulması gereken birçok hizmetin yeterli nitelik ve uygun maliyetle sunulmaması durumunda ortaya çıkan boşluk genelde kadınlarca doldurulur (Alkan, 2013). Dolayısıyla, kent kadın dostu olmalıdır. Bu durum aynı zamanda bir zorunluluktur. Çünkü pek çok çalışma kadınların mutluluğunun toplumun refah ve mutluluk düzeyi için bir kriter olduğunu göstermiştir (Kirk, 2010). Ek olarak kamusal alanlar, parklar, sokaklar, alış-veriş merkezleri herhangi bir azınlık için güvenli değilse o kentin diğer azınlıkları için de güvenli olmaz (Doan, 2007). Kadınların güvenlik eksikliği, şehri bütünüyle bir sosyal birim olarak ele alıp/bütün sosyal gruplarını hesaba katarak çözülebilecek çoklu ve birbiriyle bağlantılı faktörlerden kaynaklanmaktadır (Moser, 2012).

Kadın Dostu Kentler Programı, sürdürülebilir ve insan hakları temelli yaklaşımıyla Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu tarafından İnsan Hakları Bildirgesinin kabulünün 60. Yılında yapılan değerlendirmede tüm dünyada “insan hakları alanında yürütülen” en iyi altı proje arasına girmeyi başarmış ve Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarını yerel yönetimlere taşıyan ilk proje olmuştur (Şener & Demirdirek, 2014). Program, erkekler tarafından yapılan şehir planlamada kadınların gözatılmadığını ve şehirlerin kadınlar için tehlikeli olduğunu belirterek (kadindostukentler.org) feminist bilim adamlarıyla aynı düşüncede (Valentine, 1989; Pain, 1991; Peake, 1993; Day, 1999 aktaran Efe Güney

ve Demircioğlu, 2015) görünmektedir. Kadın Dostu Kentler Programı'nın önerileri kadınların da yaşayabileceği kent için rehber görünümündedir.

Kadın dostu kent programının mekânsal önerileri şöyle sıralanabilir (Baykan, 2015):

- Kamusal mekânlar (meydanlar, otobüs durakları vb.) iyi aydınlatılmalı ve ulusal ve uluslararası kurallara göre izlenmelidir.
- Çıkmaz sokak, kıvrımlı yol ve sağır cepheler yapılmamalıdır.
- Kamusal mekânlara acil arama noktaları ve kenti tanıtıcı levhalar yerleştirilmelidir.
- Sığınma ve toplanma mekânları yapılmalıdır.
- Otobüsler kentin en uzak noktalarına ulaştırılmalı ve özellikle geceleri otobüs durakları dışında istenilen yerde inme olanağı sunulmalıdır.
- Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (TOKİ) veya belediye konutlarından kota ayrılmalıdır.
- Birliktelik alanları (park, pazaryeri vb.) toplu ulaşım ile desteklenmeli ve yaya akslarında konumlandırılmalıdır.
- Sokaklar etkinliklere olanak tanınmalıdır.
- Yol ve kaldırımlar kadın, çocuk, yaşlı, engelli vb. bireyler gözetilerek tasarlanmalıdır.

Kadın dostu kentler, en temel tanımıyla, kadınların kentsel yaşamın tüm alanlarında eşit biçimde yer almasını destekleyen kentlerdir. Daha açık bir ifade ile kadın dostu kent yapılarının etkili ve erişilebilir olduğu; fiziksel mekânların kadınlar ve kız çocukları açısından rahat, güvenli ve eşit kullanımının garanti altına alındığı; sosyal yaşantı, ulaşım, toplu konut ve alt yapı hizmetlerinin planlama süreçlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği prensibini dikkate alarak yapıldığı bir kenttir (Tekinbaş, 2013). Kadın dostu bir kent kadının kurduğu/kurmak istediği yaşamın tüm özelliklerini içermelidir. Dolayısıyla cinsiyet duyarlı kent planlama ilkelerine göre erişim ve sirkülasyon alanları daha kaliteli kent donatıları ile güçlendirilmeli, kamu alanları ve sosyal alt yapılar peyzaj unsurları ile desteklenerek tam anlamı ile güvenli, kadın kullanıcıların taleplerine uygun kriterler göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır (Kiper ve diğer., 2011). Bunun gerçekleşmesi için kadınların karar alma mekanizmalarında daha fazla yer alması sağlanmalıdır (Efe Güney, Ekşioğlu Çetintahra, 2019; Efe Güney, Ayhan Selçuk; 2019; Ekşioğlu Çetintahra, Efe Güney; 2019; Yumuş, 2011). Bir toplumda kadınlar mutluya tüm toplum mutlu olacaktır (Alkan, 2009).

Bu nedenle çalışma alanı içerisinde kentin kalitesini ve gelişmesini etkileyen kentsel açık yeşil alanların işlevleri ve kalitesini etkileyen unsurlar kadın dostu kent yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda çalışmanın ilk aşamasında kadın dostu kentin tanımı ve tasarım kriterleri incelenerek kadın dostu kentin önemli bir unsuru olan kentsel yeşil alanların tasarım kriterleri belirlenmiştir. İkinci aşamada, kent içerisinde yapılan değişim ve dönüşümlerin somut bir dayanağı olan İmar planının mevzuatla ve kentsel açık yeşil alanla kurduğu ilişki değerlendirilmiştir. Çalışmanın son aşamasında ise, mevcut kentsel açık yeşil alanlara ilişkin analizler yapılarak elde edilen bulgular sonucunda ortak problemler saptanmış ve bu problemlere kadın dostu kentin kentsel açık yeşil alan tasarım kriterleri doğrultusunda çözümler önerilmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır.

1.1. Kentsel Açık Yeşil Alan Kullanımında Kadın Dostu Kent Kriterleri

Açık ve yeşil alanlar, kentlinin ruhsal ve fiziksel gereksinimlerini karşılamak, doğal zenginliklerin korunması, turizmin gelişmesi, konut alanları ile ticaret ve sanayi alanları arasında tampon bölgeler oluşturma, yaya ve taşıt dolaşımını sağlama gibi pek çok işlev üstlenmiştir (Öztürk, 2004). Kadın dostu kent yaklaşımı kentsel açık ve yeşil alanlar için başlıca güvenlik, erişilebilirlik, eşit kullanım hakkı, kaliteli yaşam hakkı ve çok işlevli algılanabilir mekân hakkı konularına dayalı kriterler içermektedir.

Şekil 1: Kadın Dostu Kentin Kentsel Açık Yeşil Alan Kriterleri

Algılanabilir Kentsel Açık Yeşil Alanlar	Erişilebilir Kentsel Açık Yeşil Alanlar	Eşit Kullanımlı Kentsel Açık Yeşil Alanlar
Kaliteli Kentsel Açık Yeşil Alanlar	Güvenli Kentsel Açık Yeşil Alanlar	Çok İşlevli Kentsel Açık Yeşil Alanlar

Toplumsal cinsiyet bağlamında kentsel açık yeşil alan kullanım talebini etkileyen unsurlar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kentsel Açık Yeşil Alan Kullanım Talebini Etkileyen Etmenlerin Değerlendirilmesi (Bayram, 2011'den düzenlenmiştir)

Etmenler	Alt Başlıklar	Kadınları Etkileme Düzeyi ile İlgili Konular	Erkekleri Etkileme Düzeyi ile İlgili Konular
Rekreasyon Alanına Bağlı Etmenler	Alanın Kalitesi	<p>Rekreatif alanın fiziksel düzenlemesinden kaynaklanan güvenlik ve erişilebilirlik sorunları kadınları, erkeklere oranla daha çok ilgilendirmektedir.</p> <p>Kadınlar ağırlıklı olarak konut ve yakın çevresindeki rekreasyonel olanakların sayısı ve türü ağırlıklı olarak kadınların ihtiyaçlarına göre belirlenmelidir.</p> <p>Kamusal mekanlardaki donatılardan özellikle tuvaletler ve çocuk bakım mekanlarının eksikliği kadınların mekân kullanımını olumsuz yönde etkilemektedir.</p> <p>Fiziksel mekân düzenlemesindeki tasarım ayrıntıları kadınlar tarafından önemsenmektedir (kaplama malzemesi, vb).</p>	
	Güvenlik	Rekreatif alanların suç potansiyeli kadınların bu alanları kullanmasını etkilemektedir.	Aydınlatmanın yetersiz olduğu, okunamayan, algılanamayan ve çıkmaz sokakla biten

		<p>●</p> <p>Aydınlatmanın yetersiz olduğu, okunamayan, algılanamayan ve çıkmaz sokakla biten mekanların kullanımı kadınlar açısından güvenlikle ilişkilendirilmektedir.</p> <p>○</p> <p>Kadınlar, sadece fiziksel şiddetin değil psikolojik şiddetin izlerini taşıyan mekanları da güvenli bulmamaktadır.</p>	<p>○</p> <p>mekanların kullanımı kadınlar açısından güvenlikle ilişkilendirilmektedir.</p>
Erişilebilirlik	<p>○</p> <p>Özel araç sahipliği oranı erkeklerden daha düşük olan kadınlar bu nedenle toplu taşımayı ya da yürümeyi tercih etmektedir.</p> <p>○</p> <p>Rekreasyonel alanlara erişimde toplu ulaşım güzergahı, durakların niteliği ve konumu kadınların erişilebilirliği açısından önem taşımaktadır.</p> <p>○</p> <p>Yaya yolları ve kaldırımların güzergahları, boyutları ve kaplama malzemesi kadınların mekân kullanımını etkilemektedir.</p>	<p>○</p> <p>Özel araç sahipliği kadınlardan yüksek olan ve aynı zamanda toplu taşımayı da kullanan erkeklerin rekreasyonel alanlara erişilebilirlikleri kadınlardan daha yüksektir.</p>	

● Etkiler ○ Kısmen Etkiler ○ Etkilemez

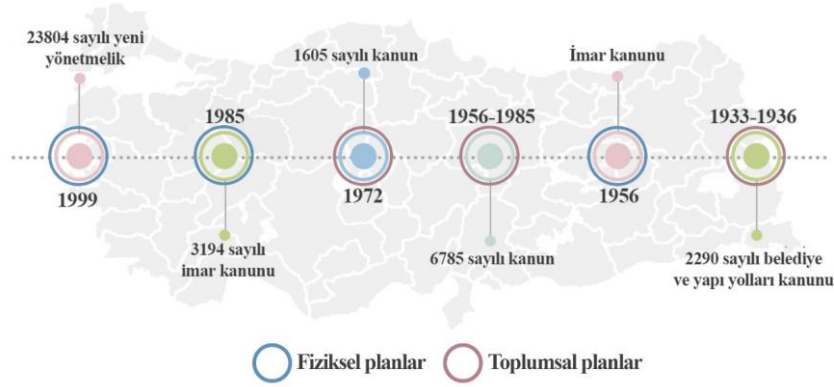
Kadın dostu kent kapsamında kadınların kentte görünür olmalarına ve toplumsal ilişkilere entegrasyonlarına yardımcı olan kamusal mekânlardan biri olan kentsel açık yeşil alanlar,

- Kadınların kendilerini güvende hissetmelerini sağlayan; güvenli,
- Kadınların ulaşabilmelerini sağlayacak stratejilerle kurgulanmış; erişilebilir,

- Ağaçlandırma, peyzaj kalitesi ve kent mobilyalarının estetik ve etkili kullanımının dikkate alındığı; kaliteli,
- Tek tip işlevlere odaklanmak yerine farklı işlevleri bir arada barındırarak çeşitliliği sağlayabilen; çok işlevli,
- Görünürlüğü ve okunabilirliği kolay; algılanabilir olmalı, tüm kullanıcı profillerinin gereksinim ve taleplerinin gözetildiği ve eşit yararlanabildiği biçimde planlanmalı/tasarlanmalıdır.

1.2. Mevzuatta İmar Planı ve Kentsel Açık Yeşil Alan İlişkisi

Şekil 2: Türkiye’de Yeşil Alanlara İlişkin Mevzuat Süreci

Yeşil alan standartları, ilk olarak 1933-1936 yılları arasında geçerli olan 2290 sayılı Belediye ve Yapı Yolları Kanunu'nda yer almıştır. Yeşil alanların, koru, çayır, göl ve oyun yerleri olarak tanımlandığı bu kanunda kişi başına önerilen yeşil alan miktarı 4 m²'dir (Aksoy, 2014). Son olarak 3194 sayılı imar kanununun 1999 yılında çıkarılan yeni yönetmeliği ile birlikte kişi başına önerilen yeşil alan miktarı (park, oyun alanı ve çocuk bahçesinin toplamı) 10 m² olarak belirlenmiştir. Ancak belirlenen büyüklüklerin niteliği tartışılmaktadır. Bu kapsamda yeni bir durum olarak Danıştay 6. Dairesinin 2017/4783 Esas No'lu dava dosyasında verilen yürütmeyi durdurma kararı ile Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nin 19. Maddesinin 1. Fıkrasının c bendinin yürütmesi durdurulmuştur. Bu kararın gerekçesinde Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği Ek 2 Tabloda verilen asgari alan büyüklüklerinin azaltılamayacağı; 10.000 m² altındaki park alanlarında metrekaresel büyüklüklerinin azalmasına sebep olacak herhangi bir kullanıma izin verilmeyeceği belirtilmiştir. Bir başka deyişle özellikle çocukların parka

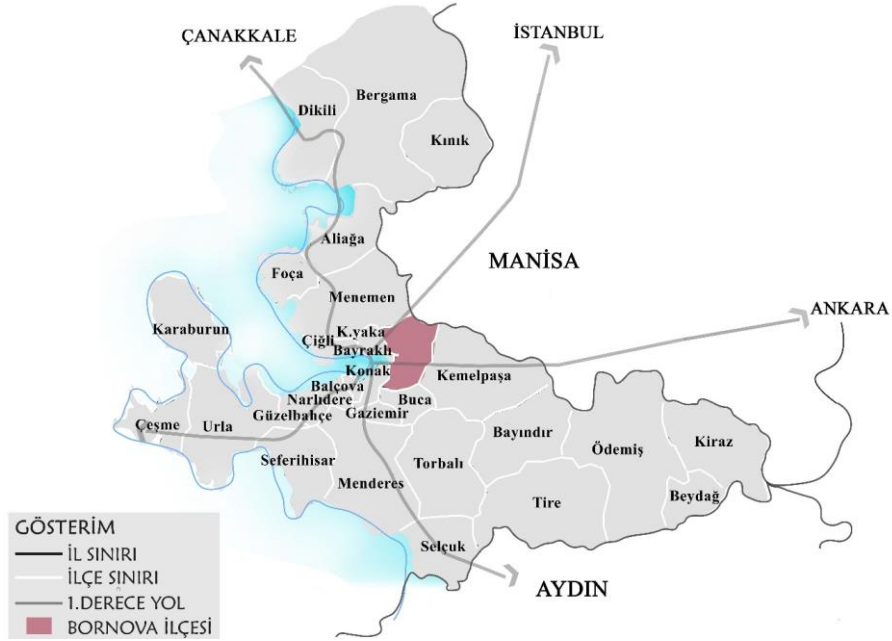
götüren kadınların hem çocukları hem de herkes için gereken tuvalet, büfe vb. kullanımların parkların büyüklüklerinden aldığı; yapılmaması düşünülmektedir. Dolayısıyla yeşil alanlar salt kişi başına metre kare büyüklüklerine göre değil aynı zamanda kullanıcı gereksinim ve taleplerini de gözetilen bir yaklaşımla kurgulanmalıdır.

Yönetmelikte çözülmesi gereken bu durumun yanı sıra imar planları da toplumsal, sosyo-kültürel ve ekonomik ihtiyaçları göz önünde bulundurarak sürdürülebilir ve yaşanabilir çevre koşullarını sağlamalıdır.

2. ÇALIŞMA ALANI

Çalışma alanı, Bornova İlçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Bornova, Ege Üniversitesi nedeniyle çoğunlukla genç nüfusun yaşadığı ve sosyalleştiği bir ilçedir. Genç nüfus ağırlıkta olsa da farklı yaş grupları da ilçenin farklı bölgelerinde görülmektedir. Bornova, gerek sosyo-kültürel yapısıyla gerek toplumsal dinamikleriyle İzmir içinde önemli bir yere sahiptir. Bornova İlçesinin İzmir içindeki konumu Şekil 3’de verilmiştir.

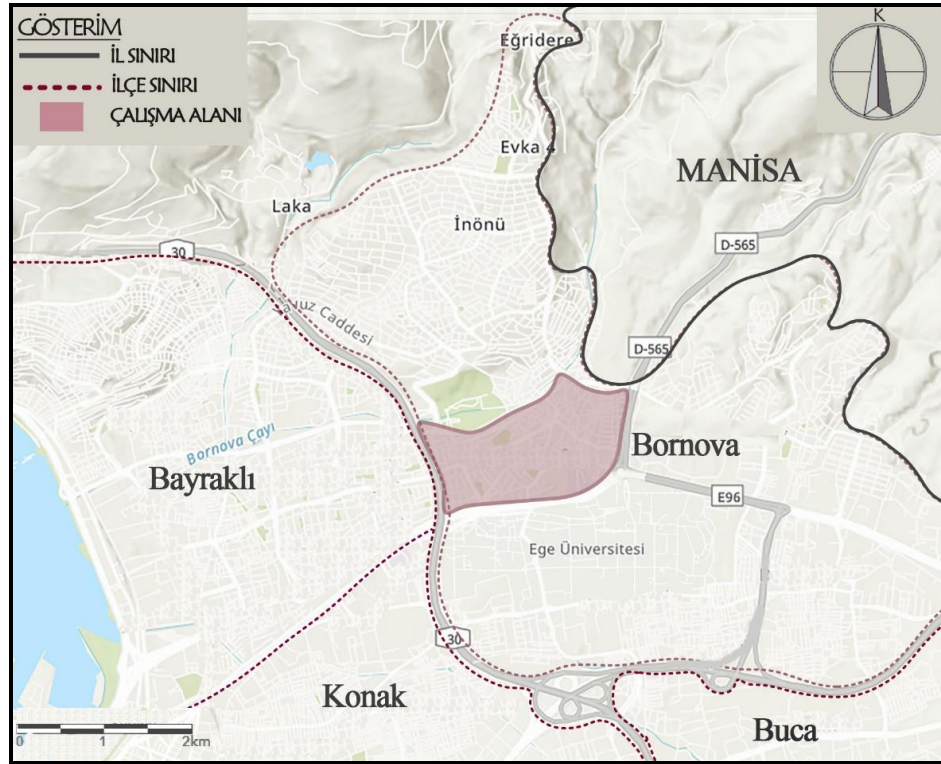
Şekil 3: İzmir’de Bornova İlçesinin Konumu

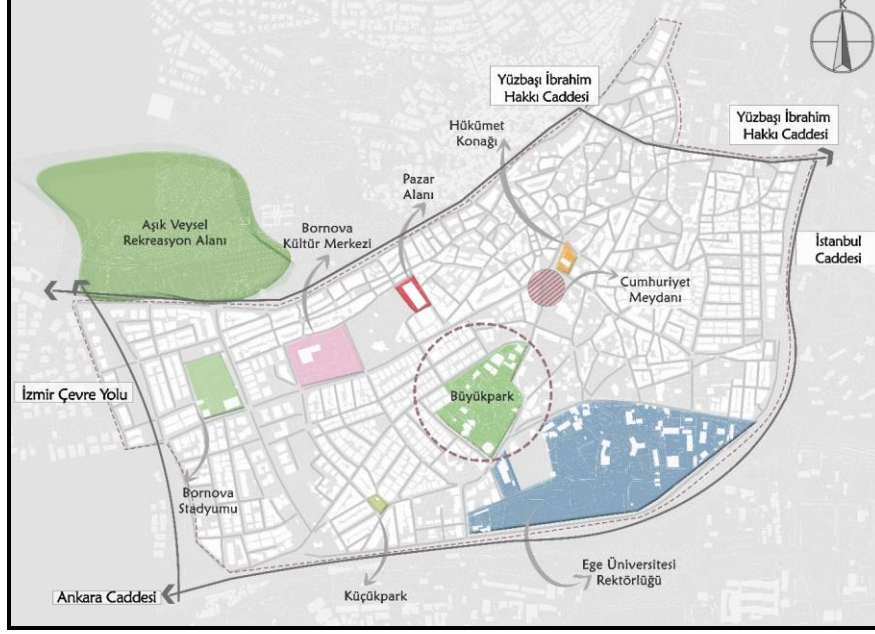
Bornova ilçesi içerisinde belirlenen çalışma alanının batısını İzmir çevre yolu, alanın tüm kuzey sınırını doğusundaki İstanbul

Caddesi'ne bağlanan Yüzbaşı İbrahim Hakkı Caddesi, güneyini Ankara Caddesi çevrelemektedir. Bornova'nın tanınırlığını artıran önemli alanlardan Büyükpark, Küçükpark, Cumhuriyet Meydanı, Ege Üniversitesi Rektörlüğü gibi alanlar çalışma alanı sınırı içerisinde. Kentsel ölçekli bir park olan Aşık Veysel Rekreasyon Alanı ise çalışma alanının hemen kuzeyindedir. Aşağıdaki şekillerde Bornova ilçesinde çalışma alanının konumu (Şekil 4) ve çalışma alanı ve çevresindeki önemli alanlar (Şekil 5) gösterilmiştir.

Şekil 4: Bornova İlçesi İçerisinde Çalışma Alanının Konumu

Şekil 5: Çalışma Alanı İçindeki ve Çevresindeki Önemli Noktalar

3. BULGULAR

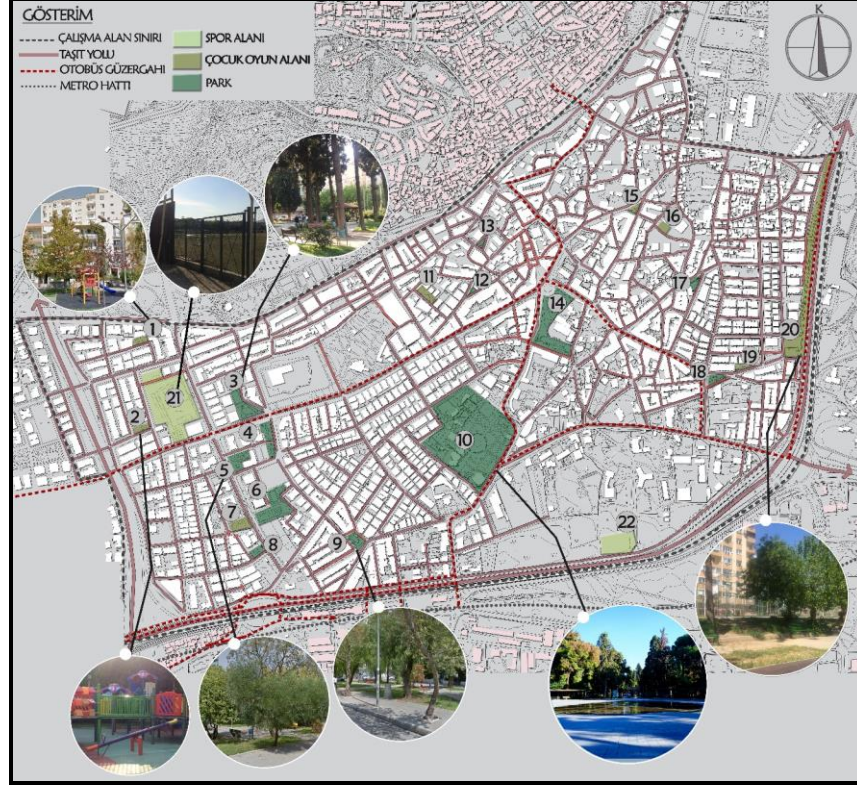
3.1. Mevcut Kentsel Açık Yeşil Alan Analizi

Çalışma alanı içerisinde toplam büyüklükleri 88.349 m² olan 22 adet yeşil alan bulunmakta olup bunlardan 12'si park, 8'i çocuk oyun alanı ve 2'si spor alanıdır. Büyüklüğü 43.850 m² olan Büyükpark, ulaşım bağlantılarının da etkisiyle bir çekim noktasıdır. Çalışma alanında bulunan yeşil alanlar numaralandırılarak Tablo 2'de; bu alanların hem çalışma alanındaki hem de birbirlerine göre konumları ile Şekil 6'da verilmiştir.

Tablo 2: Mevcut Kentsel Yeşil Alanlar

No	Kentsel Yeşil Alan İsimleri	Kullanım Türü
1	Kazımdirik Mahallesi 200 sokak	Çocuk Oyun Alanı
2	Şehit Polis Cihat Akkaya Parkı	Çocuk Oyun Alanı
3	Basın Özgürlüğü Parkı	Park
4	Demokrasi Parkı	Park
5	Gediz Caddesi 180/2 Sokak	Park
6	Şehit Tümgeneral Mehmet Suphi Kula Parkı	Park
7	Şehit Jandarma Er Mustafa Nergis Parkı	Park
8	Gediz Caddesi 186 Sokak	Park
9	Küçükpark	Park
10	Büyükpark	Park
11	Ergene Mahallesi 549/534 Sokak	Çocuk Oyun Alanı
12	Ergene Mahallesi 540/544 Sokak	Park
13	Ergene Mahallesi 549/544 Sokak	Park
14	Bornova Belediyesi Dinlenme Alanı	Park
15	Muhtarlık Parkı	Çocuk Oyun Alanı
16	Şehit Jandarma Komando Er Yavuz Dinler Parkı	Çocuk Oyun Alanı
17	71/75 Sokak	Park
18	Türkeli Caddesi	Park
19	Erzene Mahallesi Türkeli Caddesi	Çocuk Oyun Alanı
20	Gençlik Parkı	Çocuk Oyun Alanı
21	Stadyum	Spor Alanı
22	Futbol Sahası	Spor Alanı

Şekil 6: Çalışma Alanındaki Mevcut Kentsel Açık Yeşil Alanlar

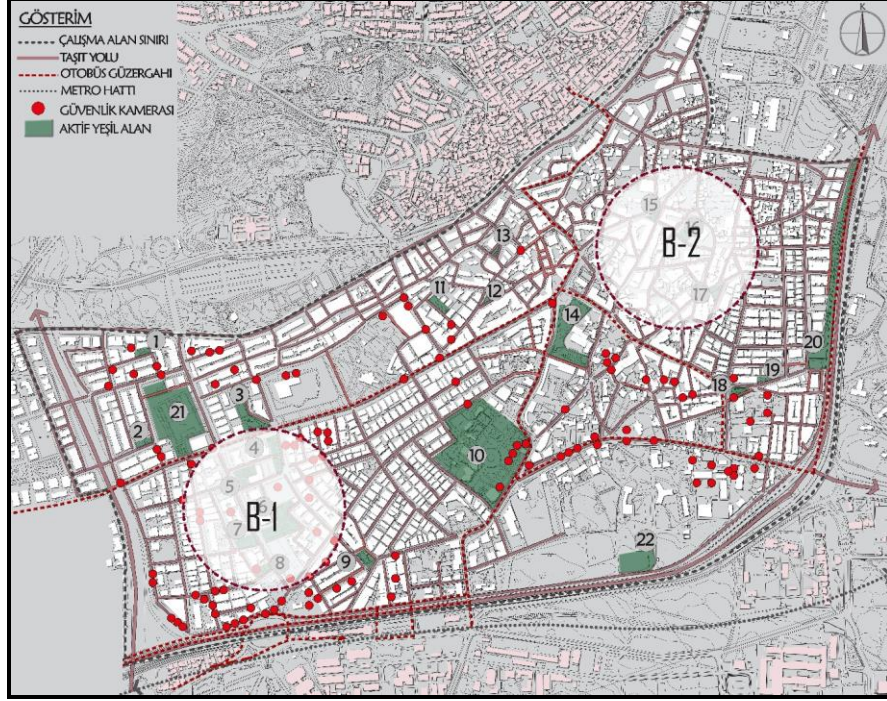
Mevcut aktif yeşil alanlar yerinde yapılan gözlemlerle büyüklükleri, dinlenme alanı, spor faaliyeti, sosyal alanlar, aydınlatma birimi, oturma birimi, çöp kutusu ve güvenlik elemanları olup olmaması ve yeşil alan dağılımları ile birlikte değerlendirilmiştir. Elde edilen bilgiler Tablo 3’de özetlenmiştir.

Tablo 3: Çalışma Alanı Mevcut Kentsel Açık Yeşil Alanların Değerlendirilmesi

No	Kullanım Türü	Büyükölük	Dinlenme Alanı	Spor Faaliyeti	Sosyal Alanlar	Yeşil Alan Çokluğu	Aydınlatma Birimi	Oturma Birimi	Güvenlik Birimi	Çöp Kutusu
1	Çocuk oyun alanı	1135	●	○	●	●●	●	●	●	●
2	Çocuk oyun alanı	1250	●	○	○	●●	●	●	○	●
3	Park	3223	●	●	●	●●	●	●	●	●
4	Park	1325	●	○	●	●●	●	●	●	●
5	Park	1172	●	○	○	●●	●	●	●	●
6	Park	1728	●	○	○	●●	●	●	○	●
7	Çocuk oyun alanı	1387	●	●	●	●●	●	●	○	●
8	Park	1150	●	○	○	●●	●	●	○	●
9	Küçükpark	3125	●	●	●	●●	●	●	●	●
10	Büyükpark	43.852	●	●	●	●●●	●	●	●	●
11	Çocuk oyun alanı	1310	●	○	○	●●	●	●	●	●
12	Park	633	●	○	○	●	●	●	●	●
13	Park	775	●	○	○	●	●	●	○	●
14	Park	2614	●	●	●	●●	●	●	○	●
15	Çocuk oyun alanı	695	●	○	○	●	●	●	○	●
16	Çocuk oyun alanı	814	●	●	○	●	●	●	●	●
17	Park	837	●	●	○	●	●	●	●	●
18	Park	725	●	○	○	●	●	●	○	●
19	Çocuk oyun alanı	698	●	○	○	●	●	●	○	●
20	Çocuk oyun alanı	1825	●	●	○	●●	●	●	○	●
21	Stadyum	13.721	●	●	○	●●●	●	●	●	●
22	Spor alanı	4358	●	●	○	●●	●	●	●	●

●Var ○Yok ●Az ●●Orta ●●●Çok

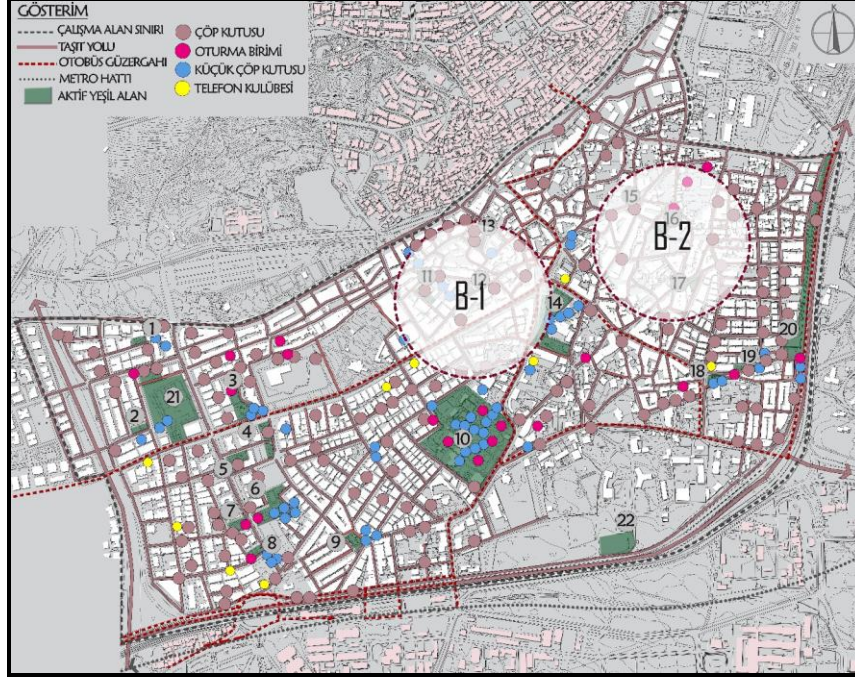
Şekil 8: Kentsel Açık Yeşil Alanlar ve Güvenlik Kameraları

3.4. Kent Mobilyaları Analizi

Kentsel açık yeşil alanlarda çöp kutuları, oturma birimleri ve aydınlatma elemanları önemlidir. Kent mobilyaları analizinde Şekil 9'da verilen B-1 bölgesinde küçük çöp kutularının ve B-2 bölgesinde küçük çöp kutusu ve oturma birimlerinin diğer açık yeşil alanlara oranla eksik olduğu saptanmıştır.

Şekil 9: Kentsel Açık Yeşil Alanlar ve Kent Mobilyaları

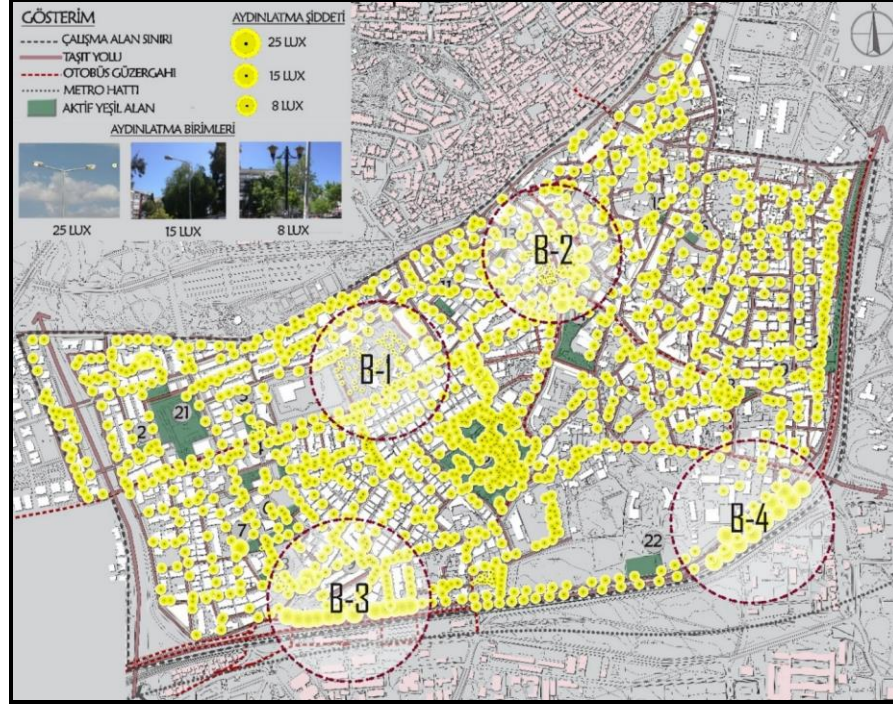

3.5. Aydınlatma Elemanları Analizi

Çalışma alanında 44 adet aydınlatma çapı 20 metre ve aydınlatma şiddeti 25 lux olan çift aydınlatmalı sokak lambası; 1017 adet aydınlatma çapı 10 metre ve aydınlatma şiddeti 15 lux olan tek taraflı aydınlatma sokak lambası ve 805 adet aydınlatma çapı 5 metre ve aydınlatma şiddeti 8 lux olan küçük tek taraflı aydınlatma lambası bulunmaktadır.

Analizler sonucunda Şekil 10'da B-1 ve B-2 olarak gösterilen bölgelerde küçük tek taraflı aydınlatma birimlerinin yoğunlaştığı ve bu aydınlatma birimlerinin genellikle park ve çocuk oyun alanlarının aydınlatılması için kullanıldığı gözlenmiştir. Ankara Caddesi aksında saptanan B-3 ve B-4 bölgelerinde ise çift aydınlatmalı sokak lambaları kullanıldığı için bu bölgelerdeki aydınlatma diğer bölgelere oranla daha güçlüdür. Belirtilen bölgeler dışında kalan alanlarda ve kentsel açık yeşil alan çevresinde yer alan sokaklarda, ağırlıklı olarak tek taraflı aydınlatma birimleri kullanılmış olup bu, kentsel açık yeşil alanların güvenliğini olumlu etkilemektedir.

Şekil 10: Kentsel Açık Yeşil Alanlar ve Aydınlatma Elemanları

3.6. Mevcut Kentsel Açık Yeşil Alanlarda Gözlenen Ortak Problemler

Çalışma alanında yapılan değerlendirmeler kentsel açık ve yeşil alanların genellikle güvenlik, erişilebilirlik ve kaliteli çevre kriterlerine ilişkin sorunları olduğunu göstermektedir. Kentsel açık yeşil alanlarda gözlenen ortak problemler Tablo 4'de özetlenmiştir.

Tablo 4: Mevcut Kentsel Açık Yeşil Alanlarda Gözlenen Ortak Problemler

Güvenli ve kaliteli çevre oluşumunda önemli bir faktör olan aydınlatma elemanlarının eksik olması
Kaliteli çevre kullanımını etkileyen çöp kutularının az sayıda olması ve geniş aralıklarla konumlandırılmaları
Kent mobilyalarının eksik olması nedeniyle geçirilen zamanın kısıtlı olması
Kentsel açık yeşil alan çevrelerinde güvenli yaya yolları ve sokaklarının bulunmaması
Kentsel açık yeşil alanlarla toplu taşıma güzergahı arasında yeterli ilişkinin kurulamaması
Park içerisinde belli bir kullanıcı profiline yönelik kahvehane bulunması
Park içerisinde ve çevresinde kentsel vandalizm örneklerinin bulunması
Park içerisinde ve çevresinde güvenlik birimlerinin eksik olması
Park çevrelerinin otopark alanı olarak düzenlenmesi
Peyzajın yanlış kullanılması nedeniyle yeşil alanın dışarıdan görünmesinin engellenmesi
Tüm kullanıcı profillerinin düşünülmemesi
Yeşil alan oranının düşük olması
Yeşil alan çevresindeki inşaatlar ve boş birimler nedeniyle güvenlik sorunu yaşanması

Bu sorunlara ek olarak çalışma alanının Uygulama İmar Planı incelendiğinde mevcut yeşil alanların otopark olarak planlandığı ve yine bu yeşil alanların çevresinde de çoğunlukla otoparkların olduğu saptanmıştır. Bu noktada kentsel açık ve yeşil alanların kişi başına 10 m² gibi ulaşılmaya çalışılan bir sayı değeri olarak görüldüğünü ve mevcutta kullanılan parkların ihtiyaç, talep, güvenlik, erişilebilirlik ve kaliteli çevre koşulları göz önünde bulundurulmadan otoparka dönüştürüldüğünü söylemek mümkündür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan analizler ve değerlendirmeler sonucunda kentsel açık ve yeşil alanların kullanımını demografik yapı, cinsiyet, yaş, eğitim ve ekonomik durumun yanı sıra kadın dostu kent yaklaşımı kapsamında güvenlik, erişilebilirlik ve kaliteli çevre unsurlarının etkilediği saptanmıştır. Çalışma alanındaki açık ve yeşil alanların sorunları ve güvenlik, erişilebilirlik ve kaliteli çevre kriterlerinin sağlanması için getirilen öneriler Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Kentsel Yeşil Alanların Mevcut Durumları ve Öneriler

No	Kentsel Yeşil Alan İsimleri	Öne Çıkan Eksiklik	Öneriler
1	Kazımdirik Mahallesi 200 sokak	Güvenlik birimi eksikliği	
2	Şehit Polis Cihat Akkaya Parkı	Güvenlik birimi eksikliği	
3	Basın Özgürlüğü Parkı	Yetersiz peyzaj düzenlemesi	
4	Demokrasi Parkı	Güvenlik birimi eksikliği	
5	Gediz Caddesi 180/2 sokak	Güvenlik birimi eksikliği	
6	Şehit Tümgeneral Mehmet Suphi Kula Parkı	Aydınlatma birimi eksikliği	
7	Şehit Jandarma Er Mustafa Nergis Parkı	Yetersiz peyzaj düzenlemesi	
8	Gediz Caddesi 186 Sokak	Güvenlik birimi eksikliği	
9	Küçükpark	Yetersiz peyzaj düzenlemesi	
10	Büyükpark	Güvenlik birimi eksikliği	
11	Ergene Mahallesi 549/534 Sokak	Aydınlatma birimi eksikliği	
12	Ergene Mahallesi 540/544 Sokak	Yetersiz peyzaj düzenlemesi	
13	Ergene Mahallesi 549/534 Sokak	Yetersiz peyzaj düzenlemesi	
14	Bornova Belediyesi Dinlenme Alanı	Yetersiz peyzaj düzenlemesi	
15	Muhtarlık Parkı	Güvenlik birimi eksikliği	
16	Şehit Jandarma Komando Er	Güvenlik birimi	

	Yavuz Dinler Parkı	eksikliği	
17	71/75 Sokak	Oturma birimi eksikliği	
18	Türkeli Caddesi	Güvenlik birimi eksikliği	
19	Erzene Mahallesi Türkeli Caddesi	Yetersiz peyzaj düzenlemesi	
20	Gençlik Parkı	Yetersiz peyzaj düzenlemesi	

 Acil Durum Butonu	 Algılanabilirlik	 Aydınlatma Birimi
 Çöp Kutusu	 Güvenlik Kamerası	 Oturma Birimi
 Peyzaj Düzenlemesi	 Bez Değişirme Kabini	

Erişilebilirlik önerileri

Kentsel açık ve yeşil alanlarda,

- Bisiklet ve yaya yolu güzergâhı tanımlanmalıdır.
- Bisiklet ve yaya yollarına yeterli aydınlatma elemanları yerleştirilmeli ve yol ağaçlandırmasındaki bitki ve ağaçların seçiminde peyzaj teknik bilgileri gözetilmelidir (Örneğin ağaç seçiminde, dallarının başladığı yüksekliğin yayaların boy ölçülerine uygun olduğuna dikkat edilmeli veya 2.10 metrenin üzerinde yükseklikte kalacak şekilde düzenli budama hizmeti verilmelidir).
- Alanın içindeki ve çevresindeki yolların aydınlatma elemanlarının yükseklikleri, göz düzeyinin altında (0.7 m) veya göz düzeyinin üstünde (3-4 m) olmalıdır.

Şekil 11: Kentsel Açık Yeşil Alanlara Erişilebilirlik Önerileri Kapsamında Görseller

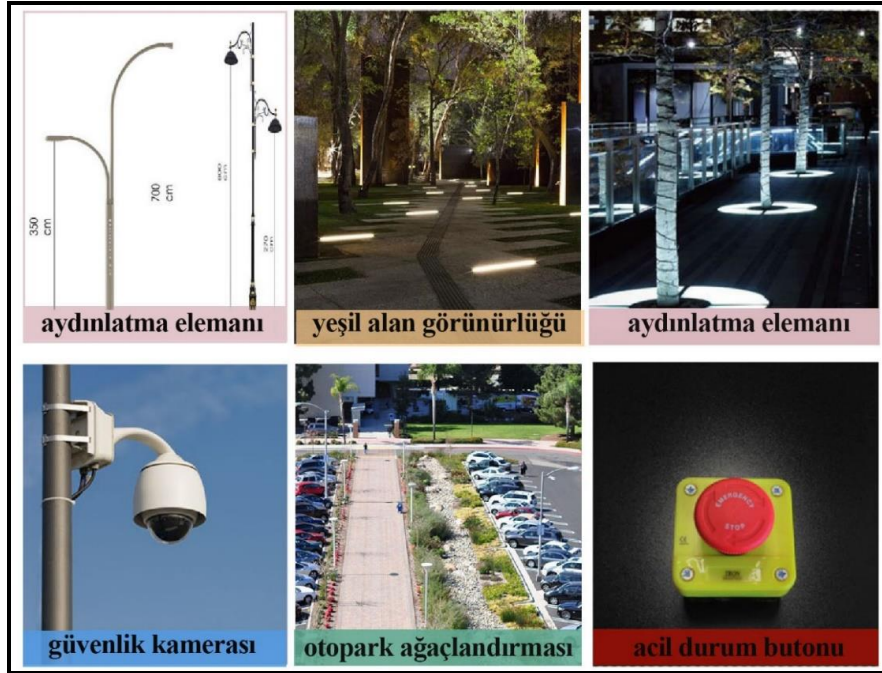
- Alana ve yakın çevresine belirli aralıklarla taksi çağırma butonları konulmalıdır.
- Alan içinde ve çevresinde yer alan yaya yollarının ve kaldırımların döşemeleri için özellikle kadınların bebek arabalarıyla yürürken zorlanmayacakları, su tutmayan, sert, düz, kaydırmaz, oymasız malzemeler seçilmelidir.
- Yollardaki ağaç düzenlemesi kentsel açık yeşil alanlara yönlendirmeyi sağlamalıdır.
- Alt geçitin olduğu sokaklara güvenlik hissini oluşmasını sağlayacak her açıdan görüntü kaydeden güvenlik kamerası ve aydınlatma birimleri yerleştirmelidir.
- Kentsel açık yeşil alanlara yönlendirecek bilgilendirme levhaları (ulaşım güzergahları, yakın çevre haritası vb.) konulmalıdır.

Güvenlik önerileri

Kentsel açık ve yeşil alanlarda,

- Alanların çevresi yola açık olmalı ve en az bir etkinlik alanı yoldan görülebilmelidir. Bunun için de park girişlerinde büyük yapraklı ağaçlar yerine ince yapraklı ağaçlar seçilmelidir.
- Altgeçitlerin bulunduğu sokaklarda, yaya yollarında ve kentsel açık yeşil alanlarda göz düzeyinin altında (0,7 m) veya göz düzeyinin üstünde (3-4 m) aydınlatmalıdır.

Şekil 12: Kentsel Açık Yeşil Alanlara Güvenlik Önerileri Kapsamında Görseller

- Alana ve çevresine farklı açılardan görüntü sağlayan güvenlik kameraları yerleştirilmelidir.
- Alan ve çevresinde bulunan terk edilmiş alanlar, ticaret gibi kullanımlara dönüştürülerek güvensizlik hissi önlenmelidir.
- Alan ve çevresine acil durum ve taksi çağırma butonları eklenmelidir.
- Park çevresinde bulunan otopark alanları ağaçlandırılmalı ve otopark alanlarında düzenli aralıklarla aydınlatma birimleri bulunmalıdır.

Kaliteli çevre önerileri

Kentsel açık ve yeşil alanlarda,

- Aktiviteye yönelik olarak kullanım süresini uzatacak oturma birimleri konumlandırılmalı ve bunlar kullanıcıların rahat bir şekilde yürüyebilmesi için yaya yolundan en az 60 cm içeriye yerleştirilmelidir.
- Çocuk oyun alanları unisex tuvalet ve çocuk besleme kabinleri, çocuk tuvaletleri ve bez değiştirme mekânları olmalıdır.
- Yeşil alanların işlevini ve kullanım süresini arttıran aynı zamanda dışarıdan ihtiyacı sağlayan büfeler bulunmalıdır.
- Alana ve çevresine 3-4 metre aralıklarla bankların yanına ve girişlere küçük çöp kutuları konulmalıdır.

Şekil 13: Kentsel Açık Yeşil Alanlara Kaliteli Çevre Önerileri Kapsamında Görseller

- Çocuk oyun alanlarında kız ve erkek çocuklarının ihtiyaç ve taleplerini dikkate alan tasarımlar ve farklı spor çeşitlerini bir arada bulunduran birden fazla oyun türünü içeren oyun elemanları bulunmalıdır.

- Sokak ağaçlandırmasında kullanılacak bitki ve ağaçların seçiminde peyzaj teknik bilgileri gözetilmelidir (Örneğin ağaç seçiminde, dallarının başladığı yüksekliğin yayaların boy ölçülerine uygun olduğuna

dikkat edilmeli veya 2.10 metrenin üzerinde yükseklikte kalacak şekilde düzenli budama hizmeti verilmelidir).

Kentsel açık yeşil alanların kent yaşamındaki yeri ve tasarım süreçlerinde etkili olan kriterler incelenirken, bu kriterler genellikle büyüklük ve kişi başına düşen yeşil alan standardı konuları ile öne çıkmaktadır. Dolayısıyla bu durum yeşil alanların, farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaç ve taleplerini ne ölçüde karşıladığı ve hangi noktalarda yetersiz kaldığı konularının göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Kentsel açık yeşil alanlar sıklıkla kadın kullanıcıların çocukları ile birlikte zaman geçirdikleri mekânlar olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla kentsel açık yeşil alanlar incelenirken öncelikli olarak tasarım kriterlerinin kadın ve kız çocuklarının ihtiyaç ve taleplerine uygunluğu değerlendirilmelidir. Kentsel açık yeşil alanların incelenmesini ele alan birçok çalışma söz konusu uygunluk kriterlerini göz ardı ettiği gibi toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle yapılmamaktadır (Örneğin Bkz. Önder ve Polat, 2012; Eren ve Özbilen, 2017). Tasarım rehberleri dahi her alanın kendi özelliklerine göre örnek alanlar üzerinden değerlendirmeler geliştirmemiştir (Bkz. Alkan, 2009).

Kadın dostu kent kapsamında yeşil alanların incelenmesini ele alan bu çalışma ise yeşil alanların kullanıcı gruplarına uygunluğunu sorgularken aynı zamanda yeşil alanların mevcut durumlarında gözlenen ortak problemleri saptamış; kentsel açık yeşil alanların tasarlanmasında hangi kriterlerin dikkate alınması gerektiğinin üzerinde durmuş ve kentsel yeşil alanların değerlendirilmesinde sıklıkla göz ardı edilen toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını göz önünde bulundurarak kentsel yeşil alanlara yeni bir bakış açısı sunmayı hedeflemiştir. Ek olarak çalışma, kadın dostu bir büyükşehir belediyesinde çalışma alanı seçerek tasarım kriterlerini seçilen çalışma alanında uygulamaya çalışan ve bu kapsamda literatüre katkı koyan bir örnek durumundadır. Dolayısıyla, çalışma İzmir Bornova İlçesi örneğinde ve kadın dostu kent yaklaşımı çerçevesinde kentsel açık yeşil alanlar için kadınların öncelikli ihtiyaç ve taleplerini dikkate alarak geliştirdiği tasarım kriterleri açısından kadın dostu kent yaklaşımının gelişmesine katkı sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Y. (2014). Türkiye’de Yeşil Alanlarla İlgili Yasal Düzenlemeler, İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 26, 1-20.
- Alkan, A. (2009). *Kadın Dostu Yerleşimlere Doğru Yerel Planlama ve Hizmet Sunum Modeli Uygulama Rehberi*. Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı, Ankara.
- Alkan, A. (2013). “*Yerel siyaset kadınlar neden önemli?*”, 09.01.2015 http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/03/aytenh.yerel_siyaset_kadınlar_icin_neden_önemli.pdf.
- Arendt, H. (1994). İnsanlık Durumu. Bahadır Sina Şener (Çev.). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Baykan, D.A. (2015). Yerel Yönetimler İçin Kadın Dostu Kent Planlaması ve Tasarım İlkeleri Kitabı. Ankara: Uzerler Matbaacılık Sanayi Ltd. Şti.
- Bayram, Z. (2011). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kentsel Açık Yeşil Alan Kullanım Talebini Etkileyen Etmenler, Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Blunt, A., Wills, J. (2013). Dissident Geographies: An Introduction to Radical Ideas And Practice. Londra: Routledge
- Çetintahra Ekşioğlu, G., ve Güney Efe, M., Türkiye’de Temsiliyet Açısından Kadın Dostu kentler ve İzmir Karşılaştırması, Resent Evaluations on Humanities and Social Sciences, Edt: Berrin Ceylan Ataman, Gülçin Taşkırın, 978-1-912503-72-8, IJOPEC Publication Limited, London, (2019), p.45-57.
- Dacheux, E. (2012). Kamusal Alan, Hüseyin Köse (Çev.). Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Doan, P. L. (2007). Queers in the American City: Transgendered Perceptions of Urban Space. Gender, Place and Culture, 14(1), 57-74.
- Eren Tarakçı, E. ve Özbilen, A. (2017). Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Kentsel Tasarım Teorilerine Göre İncelenmesi: Trabzon Kent Merkezi Örneği. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, (43), 438-460.

- Güney Efe, M., Demircioğlu, F. (2015). LGBTT Bireylerin Buluşma Noktası Olarak Kullandıkları Mekânların Şehir Planlama Kapsamında İncelenmesi, *Planlama*, 25(2): 147-157.
- Güney Efe M., ve Selçuk Ayhan İ., "Siyasette Kadın Temsiliyeti: Siyasi Partiler ve Bağımsızlar, Recent evaluations on humanities & social sciences, Edt: Berrin Ceylan Ataman, Gülçin Taşkıran, 978-1-912503-72-8,IJOPEC Publication Limited, London, (2019), Syf.97-115.
- Gürallar, N. (2009). Emergence of Modern Public Space from a Traditional Mosque Courtyard; Istanbul, Beyazıt, Verlag Dr. Müller, Saarbrücken. Justice and the Fight for Public Space”, Guilford.
- Kaypak, Ş. (2014). Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 1(7), 344-357.
- Kirk, D. (2010). *Women friendly Seoul Project*. 02.01.2018 <http://www.biztechreport.com/story/423-women-friendly-seoul>.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production Of Space*, Oxford: Blackwell.
- Mitchell, D. (2003). *The Right to the City: Social*.
- Moser, C. (2012). Mainstreaming Women's Safety in Cities into Gender-Based Policy and Programmes. *Gender & Development*, 20(3), 435-452.
- Önder, S. ve Polat, A. (2012). Kentsel Açık-Yeşil Alanların Kent Yaşamındaki Yeri ve Önemi. Kentsel Peyzaj Alanlarının Oluşumu ve Bakım Esasları Semineri, 19 Mayıs 2012, Konya.
- Öztürk, B. (2004). Kentsel Açık ve Yeşil Alan Sistemi Oluşturulması: Kayseri Kent Bütünü Örneği. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Sadri, H. (2010). Mimarlık ve İnsan Hakları. (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Shakooee, H. (2007). *New Trends in Philosophy of Geography*. Tehran: Gitashenasi Publications.
- Şener, Ü., Demirdirek, H. (2014). *81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*. 09.03.2019. https://www.tepav.org.tr/upload/files/13950514583.81_Il_Icin_Toplumsal_Cinsiyet_Esitligi_Karnesi.pdf.

Tekinbaş, E. (2013). Kadın Dostu Kentler. TMMOB Şehir Plancıları Odası Haber Bülteni, (2), 20-23.